POEZIA SOCIALĂ ÎN OPERA ELENEI FARAGO

DINU MOTROC
Şcoala Gimnazială din comuna Unirea, judeţul Dolj

Cuvinte-cheie: *muncă, pământ, sudoare, nădejde, răbdare, orfani, doină*

În evoluția sa, lirica Elenei Farago a cunoscut mai multe direcții, una dintre acestea fiind cea care include versuri cu un pronunțat caracter social.

Încă de la începuturile sale literare poeta a manifestat un deosebit interes față de cei năpăstuiți de soartă, a căror existență era fără orizont, ei ducând o viață în care nu se mai întrezărea nici cea mai mică speranță de a avea minime mijloace de trai. Grăitor în sensul acestei preocupări este faptul că a debutat cu poezia *Gândul trudiților,* în 1902, în ziarul *România muncitoare,* poezie care a fost inclusă în 1906, cu titlul *Munca,* în volumul *Versuri,* cu care a debutat editorial. Pentru mesajul ei mobilizator, dar şi din dorința de a face cunoscută prima poezie care i s-a publicat poetei, o reproducem integral:

„Se sfarămă pământul sub săpile-ascuțite,
Şi mâinile vânjoase de săpi parcă-s lipite
Aşa-s de încleştate în ritmica-ncordare...
Pe frunți şi pepturi goale curg râuri de sudoare.

Se sfarămă pământul … o, câtă zbuciumare
Sub frunțile-necate în râuri de sudoare,
Şi câtă mută rugă-n privirile-ațintite
De parcă cer povețe țărânei răscolite. -

BDD-A28390 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:15 UTC)

Pământul, el li-i cartea de-ndemnuri şi povaţă:
Nădejdea şi răbdarea din el, prin el, le-nvaţă
De au rămas prin veacuri mereu neobosiţi.

O brazdă-i dată gata ... ei uită că-s trudiţi
Şi sapă înainte de-un gând călăuziţi -
Că truzile-ngropate sunt sâmburi sfinţi de viaţă"[1].

Din cuprinsul poemului se desprinde ideea că, deşi presupune un efort istovitor, munca pământului oferă ţăranului satisfacţii deosebite, îi dă convingerea că ea reprezintă „sâmburi sfinţi de viaţă", care vor produce roadele mult aşteptate.

Un alt poem inspirat din viaţa truditorilor de pe ogorul străbun este *Unuia din cei puţini,* în care poeta îşi exprimă profundul ataşament faţă de aceştia, având sentimentul culpabilităţii de a nu se putea implica într-o mai mare măsură în alinarea rănilor sufleteşti ale năpăstuiţilor vieţii:

„Te scoli din somn, afară ard pietrele de soare,
Şi tu ţi-ai tihnit somnul în casă, la răcoare,
Prin scumpele perdele te uiţi departe-n zări,
Şi iar începe graiul ştiutei remuşcări ...
Şi iar te prinde sila, şi parcă ţi-i ruşine
De soarta asta care ţi-a dat atâta bine,
Iar gândul tainic prinde să zboare către-acei
Ce poate-n clipa asta te cred străin de ei.
O, cât ai vrea acolo în preajma lor plecat,
Plătindu-ţi birul săpei ogorului din sat.
Şi cunoscând ce-i greul de munci istovitoare,
Să simţi cât preţuieşte o zi de sărbătoare. -
Să ştii ce-i nostalgia de somn dormit în tihnă,
Simţind cât e de sfântă o clipă de odihnă"[2].

[1] Elena Farago, *Versuri,* Budapesta, Editura Luceafărul, p. 70-71.
[2] *Idem, Şoapte din umbră*, Craiova, Editura Ramuri, 1908, p. 59-60.

BDD-A28390 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:15 UTC)

Poezia de factură socială o întâlnim, mai ales, şi în ciclul *Martie-Decembrie 1907,* constituit din şase poeme publicate, mai întâi, în reviste, apoi în volumul *Şoapte din umbră,* în 1908. Prima poezie a ciclului, *Doină,* a văzut, prima dată, lumina tiparului în *Neamul românesc,* ziar al cărui director era Nicolae Iorga.

În cuvinte de un impresionant dramatism, cu o emoţionantă încărcătură afectivă, *Doina* Elenei Farago, publicată în martie 1907, înainte ca Vlahuţă să scrie poezia *1907,* înfăţişează drama cutremurătoare a celor care au avut curajul să-şi ceară dreptul la o viaţă mai bună. Elena Farago adresează doinei rugămintea fierbinte de a nu vorbi despre şoaptele celor care se sting în tăcere. O imploră să nu cânte niciodată tragismul însângeratei primăveri a anului 1907, deoarece acest lucru ar avea un impact negativ asupra copiilor, suflete inocente, care ar învăţa să blesteme pe cei care au comis atrocităţile din timpul marilor revolte ţărăneşti. Reproducem o parte din acest poem:

„Graiul tău ce ştie prinde
Orice jale, orice dor,
Nu-l lăsa să-nveţe, doină,
Ce şoptesc cei care mor ...

Plâng şi cântă şi-şi suspină
Vieţile în viersul tău,
Tu, ce-ai fost de-a pururi scara
Între ei şi Dumnezău,

Tu, ce le înveţi copiii
Să priceapă de ce plâng
Frunzele în codri toamna,
Stelele de ce se stâng,

Jalea primăverei ăştia
Nu-ncerca s-o cânţi vreodat'
Că s-or învăţa copiii
Să blesteme, şi-i păcat!...".

BDD-A28390 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:15 UTC)

Poezia *Rugăciune,* a doua din ciclul amintit, înainte să fie publicată în volumul *Şoapte din umbră,* a apărut în nr. 5 din aprilie 1907 al revistei *Ramuri.*

În cuprinsul ei, poeta îl imploră pe Dumnezeu să fie îndurător cu cei oropsiți, cu orfanii rămaşi în urma răscoalelor şi cu toți cei care au greşit față de el:

„De cât oricând mai vrednici de ne-ndurarea ta,
Ne-om apleca genunchii în primăvara asta, -
Fii, Doamne, - ndurător.
Şi-i mântue pe-aceia ce i-a orbit năpasta,
Şi-ai grijă de orfanii rămaşi din vina lor,
De cei greşiți te-ndură
Şi de greşiții lor.
[.....]
Îndură-te, Iisuse, în noaptea învierii,
Şi fă ca din prinosul aprinselor făclii
Să fie luminați,
Şi-acei cari-au fost jertfa ispitelor pustii,
Şi-acei cari hulit-au pe cei nevinovați
Căci cu ei toți, stăpâne,
Prin tine suntem frați".

Patru cruci este a treia poezie a ciclului şi a fost publicată, inițial, în nr. 6 din mai 1907 al revistei *Ramuri.*

Poemul aduce în prim-plan un sat care a dat jertfă vieți omeneşti în timpul răscoalei şi în care nu se mai spun glume şi nu mai există flori. Din acest sat au fost ucişi patru oameni, dar nu ştie nimeni unde îşi odihnesc ei somnul de veci. În semn de pioasă aducere aminte, sătenii au pus patru cruci. În finalul poeziei poeta adresează Divinității rugămintea de a-i lua sub ocrotirea sa pe locuitorii satului. Reproducem poemul:

„Sunt patru cruci în sat,
Iar satul de-are nume
Ori nu, ce-aveți cu el?...

BDD-A28390 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:15 UTC)

Acolo nu sunt glume
Şi flori nu sunt defel.

Sunt patru cruci în sat,
Dar morţii nu-s supt ele,
Trec oamenii oftând
Şi-şi spun în şoapte grele
Întunecatul gând.

Sunt patru cruci în şir
În sat, pe drumul mare.
Tu, Doamne, doar de ştii
Pe cei din sat ce-i doare
Şi-n paza ta să-i ţii...".

Refrenul *Sunt patru cruci* accentuează sentimentul de durere.

A patra poezie din ciclul respectiv este *Secetă.* Prima dată a fost publicată în revista *Ramuri,* nr. 7-8, din iunie-iulie 1907. Poemul descrie peisajul trist al câmpiilor avide de apă, în care întâlneşti, datorită soarelui dogoritor, doar „grâu rar, cu spic sărac"'. În schimb, ogoarele sunt năpădite de flori de mac, acestea simbolizând sângele ţăranilor masacraţi în timpul înăbuşirii revoltelor:

„Nici un nor, nici semn de boare,
Parcă n-a plouat de-un veac, -
Stau aşa, de parcă zac
Însetatele ogoare.

Şi-n grâu rar, cu spic sărac,
Prăpădit de prea mult soare,
Se desfac nepăsătoare
Aşa multe flori de mac!...

Doamne, Doamne...de ce-s oare
Aşa multe flori de mac
Vara asta pe ogoare...?"

BDD-A28390 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:15 UTC)

Toamna asta constituie poemul cu numărul cinci al ciclului în discuție. El a fost publicat, mai întâi, în nr. 9-10 din august-septembrie 1907 ale revistei *Ramuri*

Poezia începe cu o interogație retorică adresată Divinității, căreia poeta îi cere să-i spună dacă, nu cumva, toamna care a început îi va aduce mult dorita veste despre o viață mai bună, pe care o așteaptă, cu înfrigurare, în adâncul sufletului său, de vreme îndelungată:

„Toamna asta care-ncepe să-şi trimeată vestitori,
După vânt şi după nori,
Ne-o trimiți în ăst-an, Doamne,
Să-şi trăiască doară rostul hărăzit oricărei toamne,
Ori ni-i dat să fie poate
Ea prorocul aşteptat,
Ce-o vesti în patru vânturi, prin vr'un semn de tine dat,
Că putem să ne încredem în ce-am spus că nu se poate?”.

Ciclul *Martie-Decembrie 1907* se încheie cu poemul *Florile dalbe,* scris în decembrie 1907. Încă din primul vers poeta adresează tuturor oamenilor rugămintea de a-i primi pe colindători în casele lor, mai ales în acel decembrie 1907, când rănile sufleteşti provocate de înăbuşirea în sânge a răscoalei erau încă vii, nu apucaseră să se cicatrizeze. Niciun creştin nu trebuie să închidă poarta la sosirea colindătorilor, care, cu glasurile lor cristaline, vin să le însenineze sufletele, să le mențină aprinsă flacăra speranței într-un viitor mai bun:

„Şi mai ales în iarna asta lăsați copiii să colinde!...
Să nu se-nchidă nici o poartă în preajma lor şi nici un semn
Să nu-i oprească din curatul şi sfântul datinei îndemn.
O, mai ales în iarna asta lăsați copiii să colinde!...

Când argintiile lor graiuri vor îngâna «Florile dalbe»
Gândiți-vă că nu e dată închipuirei omeneşti,
O mai aleasă întrupare de sol al vrerilor cereşti
Ca argintiile lor graiuri când vor cânta «Florile dalbe»”.

BDD-A28390 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:15 UTC)

Lirica socială s-a manifesat şi pe linia descrierii vieţii oamenilor amărâţi - în special a copiilor - care îşi poartă, supuşi, povara sărăciei, umilitorul stigmat al condiţiei lor umane.

În cuvinte pline de duioşie, străbătute de o neţărmurită tristeţe, Elena Farago înfăţişează copilăria fără copilărie (pe care ea însăşi a trăit-o), situaţia copiilor săraci, lipsiţi de măruntele bucurii specifice vârstei, în comparaţie cu cea a copiilor bogaţi, care se bucură de cele mai bune condiţii, neavând grija zilei de mâine.

În versuri cu o puternică încărcătură afectivă, poeta îi spune fiului său că îi va cânta un cântec de leagăn al cărui tragic plâns este comparat cu plânsul din cântecul vântului de afară, acesta luând proporţii hiperbolice prin asemănarea cu plânsul întregului amar al celor mulţi şi obidiţi:

„Hai, nani, nani,
Lumina mamii...

Să-ţi cânt şi-n seara asta, lumina mea,
Să-ţi cânt...
Dar uite-ncep un cântec şi altu-mi vine-n minte, -
Şi-acela, dragul mamii, e fără de cuvinte
Şi plânge-aşa cum plânge cumplitul ăst de vânt...

Hai, nani, nani...

Să-ţi cânt, lumina mamii, şi iar încep şi iar
Cuvintele-şi pierd şirul, - că vezi, în astă seară
I-atât de-amarnic cântul ce-l spune vântu-afară,
De parc-ar plânge-ntregul săracilor amar ...".
Hai, nani, nani[3].

Îndurerată, poeta îşi exprimă sincera compasiune faţă de copiii care mor din cauza frigului şi a foamei pe care, datorită sărăciei părinţilor, sunt nevoiţi să le îndure:

[3] *Idem, Din taina vechilor răspântii,* Craiova, Editura Ramuri, 1913, p. 52-53.

BDD-A28390 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:15 UTC)

„Adormi în caldu-ţi leagăn, lumina mea, şi taci, -
Nu pot cânta şi încă nu eşti destul de mare,
Ca să-ţi pot spune basmul cel nesfârşit, în care
Să stâng de frig şi foame copiii cei săraci..."[4].

Din altă poezie se desprinde ideea că, pe lângă menirea lor de a vesti o nouă zi, zorii au şi o semnificaţie simbolică, ei exprimând speranţa într-o lume mai bună, bazată pe o justă recunoaştere a valorilor umane, pe o corectă apreciere a aportului fiecărui individ la bunăstarea materială a tuturor membrilor societăţii din care face parte. Poeta îndeamnă zorii să aducă în sufletele celor năpăstuiţi de soartă „Răbdarea şi credinţa", deoarece numai acestea pot fi balsamul tămăduitor pentru suferinţele pe care le îndură cu atâta stoicism:

„O, zori-albaştri, voi,
Ce deşteptaţi grădina,
Scăldându-vă lumina
În roua de pe flori, -

Vă pogorâţi senini,
Atotluminătorii,
Să aibă muncitorii,
Din toată lumea, spor...

Zâmbiţi alinător
În orişice fereastră,
Că mulţi bolnavi şi-adastă
Izbava de la voi ..

Şi-n suflete sădiţi
Răbdarea şi credinţa,
S-aline suferinţa
Ce plânge pe pământ ...".
S-a dus şi noaptea asta[5].

[4] *Ibidem, p. 54.*
[5] *Ibidem*, p. 56-57.

BDD-A28390 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:15 UTC)

Lipsa unor minime condiții materiale, a unor obiecte de mobilier necesare în orice casă, mai ales acolo unde sunt copii care merg la şcoală, ne este înfățișată în poezia *Mama țese,* din ciclul *Schițe:*

„Dar şi-a luat frumos tăblița,
Şi în loc de masă un
Scăunel cu trei picioare,
Şi drept scaun un ceaun, -
Şi-şi visează - pe când mâna-i
Scrie-ncet, tremurător, -
O catedră şi un scaun
Ca la domnu-nvățător”[6].

Deşi dreptul la o copilărie fericită şi la nişte condiții de învățătură adecvate i-a fost luat, fără milă, de nedreapta orânduire socială din vremea sa, dreptul de a visa nu a putut nimeni să i-l ia. El visează, încrezător, plin de speranțe, că într-o bună zi va avea şi el „O catedră şi un scaun”, aşa cum are domnul învățător, şi, poate, - de ce nu? - chiar meseria acestuia.

Poemul *Mama-i dusă-n târg,* din acelaşi ciclu, aduce, şi el, în centrul atenției sărăcia, care nu le permite părinților să ofere copiilor atât de necesarele jucării:

„Mama-i dusă-n târg şi tata
După treburi - el, stă jos,
Şi, cu fruntea strânsă-n palme,
Plănuieşte-un joc frumos.

O, ar şti el să se joace –
De-ar avea cu ce - dar, faci
Jucării din ce-ți dă mâna,
Când părinții sunt săraci.

[6] *Ibidem,* p. 72.

BDD-A28390 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:15 UTC)

Ca un om ce-şi ştie rostul,
Roboteşte-acum tiptil: -
Într-o ladă hârbuită,
O să-şi facă «motobil». -

Scăunaşul mic e «capra»
Şi ulciorul e «motor», -
Să mai spună şi-azi părinţii
Că nu-i mare Puiu lor!..."[7].

Problematica socială este vizibilă în toată poezia, dar mai accentuat apare în strofa a doua, unde se face direct referire la starea de sărăcie din vremea aceea. Şi aici poeta face o paralelă între cei care îşi puteau permite orice, ducând o viaţă de huzur, şi cei care aveau o existenţă anostă, plină de vicisitudini.

În ultimul poem al ciclului *Schiţe, Şapte ani trecuţi,* Elena Farago aduce, din nou, în discuţie obsedanta idee a prăpastiei pe care a creat-o sărăcia între potentaţii zilei şi marea masă a celor pauperizaţi de lăcomia fără margini a celor dintâi. După ce, în prima strofă, poeta face un portret sumar al fetiţei care nu-şi cunoştea tatăl şi a cărei mamă spăla rufele prin casele boierilor pentru a-şi putea întreţine familia de pe o zi pe alta, în strofele următoare descrie activităţile desfăşurate de copilă în gospodărie şi felul cum se juca ea cu păpuşa pe care şi-o confecţionase din zdrenţe. Pentru a putea să ducă la bun sfârşit treburile pe care le avea de făcut, fetiţa îşi roagă păpuşa să fie înţelegătoare şi să se culce singură, în schimbul cuminţeniei sale promiţându-i că, atunci când va fi mare, îi va cumpăra de toate: rochiţe, pălării, o păpuşă, un leagăn pentru aceasta şi veséla necesară pentru a o hrăni.

Din cuprinsul poeziei se observă că fetiţa îi promite păpuşii sale jucăriile de care ea nu a avut parte. Ea ne împărtăşeşte visul său de a trăi ziua când păpuşa ei va avea posibilitatea de a-şi creşte păpuşa „Ca o fată de boier":

[7] *Ibidem,* p. 76-77.

BDD-A28390 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:15 UTC)

„Șapte ani trecuți, ochi negri,
Și-o minune de păr creț, -
Drept gătează-o ie lungă
Strânsă-n brâu c-un șorțuleț.

Tata nu și-l știe, mama
Spală rufe boiereşti, -
Casa lor, o bojdeucă
Cu muşcate la fereşti.
[.....]
Dintr-un băț și nişte zdrențe,
Strânse mototol pe el,
Și-a făcut o păpuşică,
Și-i vorbeşte-ncetinel,

Și se face c-o hrăneşte
Dintr-un ciob, și-i spune: - vezi,
Tu le ai de-a gata toate,
Nu ca mine să lucrezi!.,.
[.....]

Fii cuminte, fata mamii,
C-am să-ți cumpăr zău, să știi,
Când vei fi ca mine mare,
Și rochiți și pălării,

Și-o păpuşă și un leagăn,
Și bliduțe mici de fier, -
S-o hrăneşti și să ți-o legeni
Ca o fată de boier”[8].

[8] *Ibidem,* p. 80-82.

BDD-A28390 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:15 UTC)

Bibliografie

Farago, Elena, *Versuri*, Budapesta, Editura Luceafărul, 1906.
Farago, Elena, *Şoapte din umbră*, Craiova, Editura Ramuri, 1908.
Farago, Elena, *Din taina vechilor răspântii*, Craiova, Editura Ramuri, 1913.
Firan, Florea, *Profiluri şi structuri literare*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1986.
Grecu, Victor V., *Limba română contemporană*, ediția a II-a, Sibiu, Editura Alma Mater, 2002.
Magheru, Paul, *Spațiul stilistic*, Reșița, Editura Modus P.H., 1998.
Oancea, Ileana, *Lecturi stilistice*, Timişoara, Editura Marineasa, 1999.
Papastate, C.D., *Elena Farago*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1975.

SOCIAL POETRY IN ELENA FARAGO'S WORK

Summary

Key words: *work, land, sweat, hope, patience, orphans, song.*

In its evolution, Elena Farago's lyrics knew many directions, one of them including verses with a pronounced social emphasis.

Even since her literary beginnings, the poet showed a special interest in those plagued by faith, whose existence was without hope and who led a life that showed no glimpse of them finding another means of living.

We can especially find social poetry in the cycle „ March-December 1907", which is constituted from six poems, first published in magazines and then in the volume „Whispers from the shadows" in 1908.

BDD-A28390 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:15 UTC)